

АГРЕСИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

В. О. Бірюкова

Криворізький державний педагогічний університет vikab966@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та вікової психології Н. М. Макаренко

Вступ. Проблема агресивності людини та її проявів завжди була у центрі уваги науковців. Але саме зараз рівень агресивності підвищено у рази. Тому у нас, молодих науковців, виникла потреба дослідження рівня агресивності молоді. Але, перш ніж приступити до аналізу цієї проблеми, потрібно спочатку проаналізувати поняття «агресія», «агресивність». Науковці-психологи детально вивчали проблему, зокрема, вивели різноманітні дефініції цього терміну.

Основна частина. Першим визначив дефініцію американський психолог Арнольд Басс, який зазначав що: «агресія - це будь-яка поведінка, що містить загрозу або наносить шкоди іншим». Досліджували агресивність та агресію: американський психолог Леонард Берковіц та Герман Фешбах. Дослідження містить таке положення: « щоб ті чи інші дії були кваліфіковані як агресія, вони повинні містити в собі наміри образи». Наступна точка зору була висловлена Д. Зільманном, яка обмежує вживання терміну «агресія» як: «спробу нанесення іншим тілесних або фізичних ушкоджень». Не зважаючи на значні розбіжності щодо визначень агресії все ж таки нині більшість спеціалістів із області соціально-психологічних наук прийняли наступне визначення: «Агресія - це будь-яка форма поведінки, націленої на образу або заподіяння шкоди іншій живій істоті, не бажаної подібного звернення» [1, с. 26].

Зважаючи на те, що прояви агресії у людини можуть бути різноманітними, Басс визначив категорії агресії. На його думку агресивні дії можуть поділятися на: фізичні/ вербальні, активні/пасивні, прямі/непрямі. Їх комбінація дає вісім можливих категорій, якими класифікують більшість агресивних дій. Перш за все, це фізична, активна, пряма агресія якою класифікують такі дії: нанесення іншій людині ударів холодною зброєю, побиття чи поранення з допомогою вогнепальної зброї. Другий тип – фізична, активна, непряма агресія, прикладами якої можуть бути закладання

мін, пасток; змова з найманим убивцею з метою знищення ворога. Наступний тип – фізична, пасивна, пряма, цією категорією класифікують прагнення фізично не дозволити іншій людині досягти бажаної цілі чи зайнятися бажаною діяльністю. Четверта категорія – це фізична, пасивна, непрямая агресія, нею систематизують відмову від виконання необхідних завдань (наприклад, відмова звільнити територію під час сидячої демонстрації). Наступна – це вербальна, активна, пряма, це можуть бути словесна образа чи приниження іншої людини. Далі йде вербальна, активна, непрямая, цим типом класифікують поширення злісного наклепу чи пліток на іншу людину. Наступна категорія – вербальна, пасивна, пряма агресія, це може бути відмова розмовляти з іншою людиною. І останній тип – вербальна, пасивна, непрямая агресія, якою систематизують відмову дати певні словесні пояснення (наприклад, відмова висловитися на захист людини, яку незаслужено критикують) [3].

Що ж стосується агресивності, то вона являє собою особливу форму поведінки людини, що знаходить свій вияв у ставленні до інших людей і відрізняється наміром завдавати шкоди або шкоди, а також створювати їм різного роду неприємності. Р.Немов вважає агресивність людини необхідною реакцією, неспровокованої ворожістю, яка спрямована як до окремих людей, так і до навколишнього світу. Також агресивність у психології розглядається в якості властивості і риси особистості, що проявляється в наступному:

- тенденції нападати на інших людей і тварин;
- завдавати неприємності оточуючих людей і домінувати над ними;
- наносити шкоду людям, тваринам і навколишнього світу [4].

Причини агресивності криються як в особливостях самої особистості, так і у впливі навколишнього середовища, тому означена властивість часто визначається як біполярний феномен. По-перше, агресивність проявляє себе як форма ворожості, яка проявляється в агресивних формах поведінки, таких як бійки, сварки, насильство тощо. По-друге, як динамічна характеристика адаптивності та активності людини, спосіб самозахисту людини, відстоювання прав, збереження незалежності й автономності своєї особистості.

Особистісні особливості, які впливають на розвиток агресивності:

- Схильність до імпульсивних звичок;

- Емоційна сприйнятливість-схильність відчувати почуття незадоволеності, вразливість, дискомфорт;
- Вдумливість (інструментальна агресія) і неухважність (емоційна агресія);
- Ворожа атрибуція — інтерпретація будь-яких неоднозначних стимулів як ворожості;
- Діти, які спостерігають за батьками, які використовують фізичні вирази гніву, такі як удар по стіні, швидше за все, будуть використовувати ту ж поведінку. Діти, які спостерігають, що батьки спокійно справляються з гнівом, з більшою ймовірністю будуть робити те ж саме.

Леонард Берковіц у своїй книзі «Агресія: причини, наслідки і контроль» описував добре відомий метод лабораторного дослідження фізичної агресії, який був винайдений Бассом. Ця техніка використовувалася для того, щоб оцінити ступінь агресивності випробовуваних в дослідженнях [2].

Ми також вивчали означений феномен. Наше дослідження проводилося серед учнів 7- го та 10- го класів однієї з місцевих шкіл та студентів Криворізького державного педагогічного університету. Воно направлене на визначення рівня агресивності та адаптивних можливостей сучасної молоді у різному віці. Загальна кількість досліджуваних складає 53 особи. З них 17- учні 7 класу, 18- учні 10 класу, 18- студенти другого курсу факультету іноземних мов. Опитування було проведене онлайн, завдяки чому було затрачено мінімум часу.

Опитування було проведене за методикою Л.Г. Почебут «Тест виміру агресії». У тесті було запропоновано 40 тверджень, на які треба було відповісти «так» або «ні». Завдяки тому, що опитування було анонімним (треба було тільки зазначити стать) ми отримали досить чесні відповіді. Метою нашого опитування було не тільки виявити рівень агресивності, а й дізнатися хто ж більш агресивний дівчата або хлопці.

В першу чергу було проаналізовано, який відсоток хлопців та дівчат приймав участь у анкетуванні. Результати такі: 7 клас (12 дівчат - 70,5 %, 5 хлопців - 29,5 %); 10 клас (13 хлопців - 72,2 %, 5 дівчат - 27,8%); і студенти університету (13 дівчат - 72,2%, 5 хлопців - 27,8 %).

Далі були питання на визначення різних типів агресії, такі як: вербальна агресія (ВА), фізична агресія (ФА), предметна агресія (ПА), емоційна агресія (ЕА) та самоагресія (СА).

В результаті опитування у 7-му класі було виявлено, що 7 осіб (41%) мають високий ступінь агресивної поведінки та низькі адаптивні можливості.

Синдромальний аналіз результатів 7-го класу:

1. Вербальна агресія (ВА), коли людина вербально, словами, виражає агресію, висловлює словесні образи. Високий рівень з цього типу отримали – 4 осіб (24%);

2. Фізична агресія (ФА) – людина схильна фізично виражати агресію і може задіювати грубу фізичну силу. До такого типу відносяться 4 осіб (24%);

3. Предметна агресія (ПА) – людина виражає свою агресію на навколишніх предметах. Високий рівень мають 5 (30%) досліджуваних;

4. Емоційна агресія (ЕА) - у людини під час спілкування виникає емоційне відчуження, почуття підозри, ворожості по відношенню до іншої людини. Високий рівень отримали 6 (35%) досліджуваних;

5. Самоагресія (СА) - у людини відсутні механізми захисту «Я», він беззахисний по відношенню до агресивного середовища – 12 (70%) досліджуваних .

Під час дослідження стилю поведінки учнів 10-го класу в стресових і конфліктних ситуаціях було виявлено, що 6 осіб (33%) мають високий ступінь агресивної поведінки та низькі адаптивні можливості.

Синдромальний аналіз результатів 10-го класу:

1. Вербальна агресія (ВА) – високий рівень з цього типу отримали – 13 осіб (72 %);

2. Фізична агресія (ФА) – до такого типу відносяться 6 осіб (33%);

3. Предметна агресія (ПА) – високий рівень мають 6 (33%) досліджуваних;

4. Емоційна агресія (ЕА) - високий рівень отримали 2 (11%) досліджуваних;

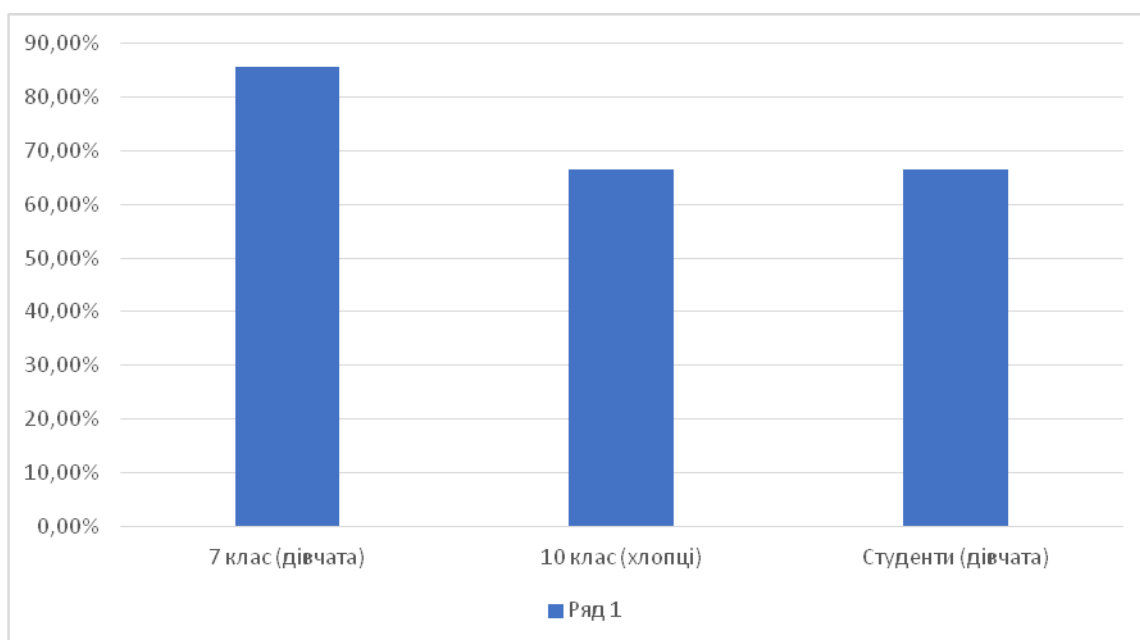
5. Самоагресія (СА) – 3 (16%) досліджуваних .

В результаті опитування серед студентів виявлено, що 2 осіб (11,1%) мають високий ступінь агресивної поведінки та низькі адаптивні можливості.

Синдромальний аналіз результатів студентів університету:

1. Вербальна агресія (ВА) – до такого типу відносяться 14 осіб (77,7%);
2. Фізична агресія (ФА) – високий рівень мають 2 осіб (11,1%);
3. Предметна агресія (ПА) – 5 осіб (27,7%);
4. Емоційна агресія (ЕА) – 4 досліджуваних (22,2%);
5. Самоагресія (СА) – 8 осіб (44,4%).

Графічно отримані результати можна представити на рис. 1.

Рис.1. Результати діагностики рівня агресивності (за методикою Л. Почебут)

Проаналізувавши відповіді і результати саме тих, хто отримав високі бали, виявлено, що серед досліджуваних 7-го класу агресивнішими виявилися дівчата (85,7%). У 10-му класі агресивніші хлопці (66,6%). Зі студентами було складніше, тому що високий результат отримали як дівчата, так і хлопці, але серед тих, хто отримав високий бал (від 20 до 24 балів), виявилось, що це дівчата (66,6 %).

Методом підрахунку усіх остаточних балів ми дізналися, що найагресивнішими є студенти (усього 335 балів), далі це учні 7-го класу (314 балів) і на останньому місці – десятикласники (313 балів).

Висновок: У результаті проведеної діагностики було виявлено, що рівень агресії у молоді різного віку відрізняється. Також, ми дізналися, що молодь більш

схильна до вербальної агресії та самоагресії, і менш за все до фізичної. Це свідчить про те, що молоді люди схильні виражати свою агресивність не фізично, а вербально.

Література

1. Річардсон Б. Р. *Агресія*. СПб: Пітер, 2001. №2. 352 с.
2. Берковиц Л. *Агресія: причини, наслідки і контроль*. СПб: Прайм-Еврознак, 2001. 512 с.
3. *Агресія у дітей і підлітків: учеб. посіб.* СПб: Речь, 2006. 336 с.
4. Немов Р. С. *Психологія в 3-х кн.: Експериментальна педагогічна психологія і психодіагностика*. Москва: Просвещение. ВЛАДОС, 1995. Кн. № 2. 512 с.